

# Hüseyin Rahmi Gürpınar

(1864-1944)

## HAYATI

19 Ağustos 1964 tarihinde, İstanbul'da doğdu. Padişah yaverliğinde bulunmuş Mehmet Said Paşa'nın oğludur. 3 yaşında iken annesini kaybetti. Annesinin ölümü üzerine, Girit'te bulunan babasının yanına gönderildi. İlkokula Girit'te başladı. Babasının ikinci kez evlenmesi üzerine, altı yaşında tekrar İstanbul'a, anneannesi ve teyzesinin yanına gönderildi. Onların yanında büyüdü ve mahalledeki Yakupağa mektebi ve Mahmudiye Rüştüyesi ve idadide okudu. Daha sonra anneannesi ve teyzelerinin de ölmesiyle hayattaki bütün felaketleri erken yaşta tadan Gürpınar, içine kapanmayı ve yazmayı tercih etti. Özel dersler alarak Fransızca öğrendi. 1880 yılında Mülkiye mektebine girdi. Hastalandığı için ikinci sınıftan ayrıldı. Kısa bir süre Adliye Nezareti Ceza Kalemi'nde memur, Ticaret Mahkemesi'nde aza mülazımı olarak çalıştı. Meşrutiyet'in ilanı üzerine de devlet hizmetinden ayrılmıştır. Bir müddet tercüme ile uğraştıktan sonra kendini tamamen telif romana verdi.

1887'de Ahmed Mithad Efendi'nin Tercüman-ı Hakikat gazetesinde yazmaya başladı. Batı uygarlığının yaşantısını taklit ederken gülünç duruma düşen insanları anlattığı ilk romanı "Şık" aynı yıl bu gazetede tefrika şeklinde yayınlandı. Paul Bourget, Paul de Kock, Alfred de Musset gibi Fransız yazarlardan çeviriler yaptı. 1894'te İkdam gazetesine geçti. Kendisine büyük ün sağlayan ilk eseri "Mürebbiye" ile "Metres", "Tesadüf" ve "Nimetşinas" bu gazetede tefrik edildi. Sansürün "Alafranga" (1911'de "Şıpsevdi" adıyla basıldı) romanını yasaklaması üzerine yazarlığı bıraktı. 1908'e kadar suskun kaldı.

İkinci Meşrutiyet döneminde Ahmet Rasim ile birlikte 37 sayı süren "Boşboğaz ile Güllâbi" adlı mizah dergisini çıkardı. Sabah ve Vakit gazetelerinde çalıştı. 1912'de Heybeliada'ya taşındı. Kütahya milletvekili olduğu 1936-1943 dışında tüm yaşamını Heybeliada'da geçirdi. 1924'te Son Posta gazetesinde tefrik edilen "Ben Deli miyim?" romanı ahlaka aykırı bulunarak yargılandı, beraat etti. Anneannesinin yalısında dadılar arasında geçirdiği çocukluk ve gençlik yılları, İstanbul yaşamını ve insanların tüm detaylarıyla öğrenmesini sağladı. Ev kadınlarının çeşitli konulardaki düşüncelerini öğrendi. Batılı yazarların yanı sıra Türk halk edebiyatından da yararlandı.

Sayıları altmışa yaklaşan hikâye ve roman kitapları yayınlandı. 1921-1924 yılları onun yazın hayatının en verimli yıllarıdır. Eserlerinde gözleme büyük değer verdi. Yaşadığı devrin insanların hayatını, inançlarını, kavgalarını, gülünç haletlerini anlattı. 5. ve 6. dönemlerde (1935-1943) Kütahya milletvekili olarak TBMM'nde bulundu.

Hüseyin Rahmi Gürpınar, hiç evlenmedi. 8 Mart 1944'te, Heybeliada'daki evinde zatürreeden yaşamını yitirdi. Heybeliada'daki Abbas Paşa Mezarlığı'na defnedildi.

## ESERLERİ

### Roman

Şık (1889)  
İffet (1896)  
Mutallâka (1898)  
Mürebbiye (1899)  
Bir Muadele-i Sevda (1899)  
Metres (1900)  
Tesadüf (1900)  
Şıpsevdi (1911)  
Nimetşinas (1911)  
Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç (1912)  
Gulyabani (1913)  
Cadı (1912)  
Sevda Peşinde (1912)  
Hayattan Sayfalar (1919)  
Hakka Sığındık (1919)  
Toraman (1919)

Son Arzu (1922)  
Tebessüm-i Elem (1923)  
Cehennemlik (1924)  
Efsuncu Baba (1924)  
Meyhanede Hanımlar (1924)  
Ben Deli miyim (1925)  
Tutuşmuş Gönüller (1926)  
Billur Kalp (1926)  
Evlere Şenlik, Kaynanam Nasıl Kudurdu (1927)  
Mezarından Kalkan Şehit (1928)  
Kokotlar Mektebi (1928)  
Şeytan İşi (1933)  
Utanmaz Adam (1934)  
Eşkiya İnde (1935)  
Kesik Baş (1942)  
Gönül Bir Yeldeğirmenidir Sevda Öğütür (1943)  
Ölüm Bir Kurtuluş mudur (1954)  
Dirilen İskelet (1946)  
Dünyanın Mihveri Para mı Kadın mı (1949)  
Deli Filozof (1964)  
Kaderin Cilvesi (1964)  
İnsanlar Maymun muydu (1968)  
Can Pazarı (1968)  
Ölüler Yaşıyor mu (1973)  
Namuslu Kokotlar (1973)

### Öykü

Kadınlar Vaizi (1920)  
Namusla Açlık Meselesi (1933)  
Katil Bûse (1933)  
İki Hödüğün Seyahati (1934)  
Tünelden İlk Çıkış (1934)  
Gönül Ticareti (1939)  
Melek Sanmıştım Şeytanı (1943)  
Eti Senin Kemiği Benim (1963)

### Tiyatro

Hazan Bülbülü (1916)  
Kadın Erkleşince (1933)  
Tokuşan Kafalar (1973)  
İki Damla Yaş (1973)  
Gülbahar Hanım

### Tartışma

Cadı Çarpıyor (1913)  
Şekavet-i Edebiye Tartışmaları (1913)  
Sanat ve Edebiyat (Ölümünden sonra H. A. Önelçin derledi, 1972)

### KARAKTER TİPLERİ

*Genel bakış* Hüseyin Rahmi Gürpınar, eserlerinde çok çeşitli karakter tiplerine yer vermiştir. Bu karakterlerin İstanbul'da yaşayan, farklı sınıflara mensup insanlardan seçildiği söylenebilir. Külhanbeyleri, hayat kadınları, beslemeler, imamlar, mahalle kadınları, zengin hanım ve beyler, dolandırıcılar, cahiller, İstanbul'da yaşayan azınlıklar bu karakterlerden bazılarıdır. Eserlerinin çokluğu sebebiyle karakterleri, ortak yönleri açısından birçok kategoride değerlendirmek mümkündür.

1. *Cahil ve batıl inançları olan kişiler* Hüseyin Rahmi Gürpınar, dini inançlar ve gelenekler sebebiyle kolay kandırılan, batıl inançlı kişilere romanlarında sıklıkla yer vermiştir. Ana karakterler dışında, romanın küçük bir kısmında yer alan ve hakkında fazla bilgi sahibi olmadığımız karakterlerden de bu gruba girenler çoktur. Bu karakterlerin olayların ardındaki

gerçekleri sorgulamadığı, kolay kandırıldığı, dedikodu yapan ve söylentileri önemseyen tipler olduğu görülür. Batıl inanç sahibi, cahil kişilerin başlarına mutlaka olumsuz olaylar gelmektedir. Gulyabani romanından Muhsine, Tesadüf romanındaki Saibe, Efsuncu Baba romanından Ebufazıl Enveri, Muhabbet Tılsımı romanındaki Ali Bekir, Şeytan isimli romanındaki Hayriye Hanım karakterleri örnek olarak gösterilebilir.

**Muhsine (Gulyabani)** *Kimsesiz, saf ve ahlaklı kadın*

Muhsine, ailesini erken yaşta kaybetmiştir, kimsesizdir ve eziyet gördüğü kocasından boşanmıştır. Çalışmak için geldiği çiftlikle gizemli olaylarla karşılaşmış ve cin, peri gibi varlıklar konusunda uyarılmıştır. Cinlerin varlığına inanır ve onlardan korunmak için ona öğütlenen, tuhaf olup olmadığını önemsemeden, her şeyi yapar. Çok fazla korkmasına rağmen, olaylar karşısında namusunu korumaktan vazgeçmez ve deli olduğu düşünülen evin hanımına yardım etmekten de geri durmaz. Gerçekliğini sorgulamadan, söylenenlere ve şahit olduğu garipliklere inandığı için korku dolu günler geçirir.

**Saibe (Tesadüf)** *Hassas ve mutsuz kadın*

Saibe'nin mutlu giden evliliği, kocasının bir hayat kadınına tutulması ile bozulur. Aldatıldığı fark eden Saibe uzun bir süre sabreder, kocasını affetmeye bile razı olur ama evliliğini kurtaramaz. Bu süreçte dolandırıcı olan Nefise tarafından, kocası üzerindeki büyü'nün bozulması vaadi ile kandırılır. Nefise, Mail'in hayatındaki iki kadını birbirinden habersiz müşteri olarak kabul ediyor, öğrendiklerini ise onları kandırmak için kullanıyordu. Saibe, çaresizlik içinde kadın ne söylerse yapar ve ona inanır. Hassas yapısı ve içe kapanıklığı yüzünden hikâyenin sonunda hastalanarak genç yaşında ölmektedir.

**Ebufazıl Enveri (Efsuncu Baba)** *Takıntılı ve batıl inançlı erkek*

*Ebufazıl Enveri*, babasının elementleri altına çevirme idealini devam ettirememiş fakat tılsımlarla uğraşarak hazine bulmaya çalışmıştır. Günlerini tılsımı bozmak için uğraşarak geçirir. Ebufazıl Enveri, inandığı hurafeler nedeniyle kızının talibini de reddeder. Bu hurafelerden birisi evliliğin hayırlı olup olmadığı ile ilgili uykuya yatması ve rüyasında hayırlı olmadığına dair işaretler görmesidir. Ayrıca Nurullah'ın evlenmek istediği gün ve saat, ona göre uğursuz vakitlere denk gelmiştir. Şahısname dediği kitaptaki tanımlamalara göre de Nurullah'ın yüzü gövde biçimi hiç bir uğuru anlatmıyordu. Batıl inançları, cahilliği ve saflığı yüzünden şüpheye düşmeden, sorgulamadan olanlara ve kendisine gönderildiğine inandığı işaretlerin gerçekliğine inanır. İnsanlar, onun bu inancından faydalanarak, onu birçok kez kandırmıştır.

**Ali Bekir (Muhabbet Tılsımı)** *Çıkarıcı ve batıl inançlı erkek*

Ali Bekir, kadınları kendine aşık etme konusunda işe yarayan tılsımlı muska hakkında söylenenlere hemen inanır ve muskaya ulaşmak için çabalar. İnanıcı o kadar güçlüdür ki muska konusunda kandırıldığını anlamaz. Kalfa'nın, Pervin'in ve tesadüfen onunla tek gecelik ilişki yaşayan evli bir kadının tılsımdan etkilendiğine emindir. Aşık olduğu kız olan Pervin'e ulaşmak için tılsımı Kalfa üzerinde denemekten çekinmez. Kalfanın hislerine karşı ise duyarsızdır.

**Hayriye (Şeytan İşi)** *Kuruntulu ve cahil kadın*

Kendisine kalan miraslar sayesinde ekonomik olarak oldukça iyi durumda olan Hayriye Hanım, çok cimri ve evhamlıdır. Paralarını herkesten saklar ve zor durumda olduğu imajını verir. Kimseyi evine sokmaz. Komşusu onun bu özelliklerine sinir olarak parasına göz koyan cinler varmış gibi onu rahatsız eder. Mektuplar göndererek onunla iletişim kurar. Bu tür durumlara kolaylıkla inanan ve cahil olan Hayriye Hanım korkusuyla baş edemez. Okuma yazma bilmediğinden kendisine gönderilen mektupları okutacak kişi ararken de çok tedirgin olur. Her geçen gün psikolojisi daha da bozulur. Sonunda paralarını yakarken evinde yangın çıkarır ve ölmekten zor kurtarılır. Akıl hastanesinde tedavi görmek zorunda kalır.

2. *Ahlaksız, sahtekar ve dejenere olmuş kişiler* Yazar, bir çok eserinde insanları aldatan, onların mutsuzluk ve acılarına karşı duyarsız olan, insanların zaafalarını kullanan karakterlere yer vermiştir. Bu karakterlerin kolaylıkla yalan söylediği, eşlerine ihanet ettikleri, kendi çıkarlarını her zaman ön planda tuttıkları ve dolandırıcı oldukları görülmektedir. Toplumun değer yargılarına önem vermez ve zaman zaman ahlaki değerleri küçümserler. Başkalarının acılarına, hislerine karşı da duyarsızdırlar. İstisnai birkaç karakter dışında, genellikle sebep oldukları trajik olaylardan sonra da pişmanlık yaşamamaktadırlar. Acı Gülüş romanından Vuslat, Dünyanın Mihveri Kadın mı Para mı? romanından Edip Münir, Tesadüf romanından Şöhret, Toraman romanından Binnaz, Billur Kalp romanından İzzet Saim, Dirilen İskelet romanından Banu karakterleri örnek olarak verilebilir.

**Vuslat** (Acı Gülüş) *Ahlaksız ve sahtekâr kadın*

Vuslat, genelevde çalışmaktadır. Erkekleri kendine bağlayarak onları mümkün olabildiğince sömürmektedir. Güzelliği ve taktikleri ile onları kandırır, aile hayatlarını bozar ve maddî, manevî onlara zarar verir. Kimseye derinden bağlı olmadığı, çıkarları sona erdiğinde herkesten vazgeçtiği görülmektedir. Ahlakî değerleri yoktur ve umursamazdır. Romanın sonunda her planı birlikte yaptığı belalı Didar'ı, onun uğruna her şeyini kaybetmiş aşığı Mehmet Kenan'ı ve diğer arkadaşlarını bırakıp, habersizce bir prensle kaçması, kimseyi umursamadığını ve yalnızca kendini düşündüğünün kanıtıdır.

**Edip Münir** (Dünyanın Mihveri Kadın mı Para mı?) *Sahtekâr ve çıkarıcı erkek*

Edip Münir karakteri, geçinmek için her türlü ahlaksız ve yasal olmayan yola başvurmaktadır. Şantaj, hırsızlık, sahtekârlık, dolandırıcılık yaparak para kazanmaya çalışır. Bir dönem gazeteye dikkat çekici haber yapabilmek için sansasyonel olaylar çıkarmak için planlar yapar. Sebep olduğu olaylarda insanların ölmesini umursamaz. Zengin olduktan sonra da, yoksulken birlikte çalıştığı arkadaşlarını aşağılar. Bu da güvenilmez ve çıkarıcı olduğunu gösteren bir başka olaydır. Ahlakî değerlerin açıklık, yoksulluk karşısında bir anlamı olmadığını savunan Edip karakteri, yaptığı ahlaksızlıklarını açıklığının doğal bir sonucu olarak görür. Yoksulluğun insanın vahşî yönünü ortaya çıkardığını savunur.

**Şöhret** (Tesadüf) *Sadakatsiz ve ahlaksız kadın*

Şöhret, kolaylıkla yalan söyleyen, sadece kendi çıkarılarını önemseyen ve ahlaksız ilişkilerin yaşandığı bir ortamda çalışan bir kadındır. Güzelliğiyle ve bazen de masum olduğuna dair yaptığı oyunla erkekleri kendine aşık ederek kandırmaktadır. Ona olan aşkı uğruna evliliğinden vazgeçen ve ailesini arka plana iten Mail'i, arkadaşıyla aldatır. Mail'in zaaflarından yararlanarak ona istediklerini yaptırır. Hikaye boyunca ilişkilerinde sadık olmadığı, herkesi kullandığı görülür.

**Binnaz** (Toraman) *Ahlaksız ve sahtekâr kadın*

Annesinin ahlaksız ilişkileri ve çevresi içinde büyümüştür. Kendini masum göstererek ve güzelliğini kullanarak erkekleri etkiler ve kendisine âşık eder. Bu konuda taktikler uygular. Binnaz, annesinin de yönlendirmesiyle, kendinden çok büyük Şuayip Efendi'nin akılını çelerek karısından, ailesinden uzaklaşmasını sağlar ve parası için onunla evlenir. Eski aşkı Aziz'in, Şuayip'in oğlu olduğunu öğrenir ve onunla yasak aşk yaşamaya başlarlar. Fakat Binnaz'ın, Aziz dahil kimseye sadık olmadığı, herkesi kandırdığı ve kullandığı anlaşılır. Gerçekler ortaya çıktığında ise pişmanlık veya utanç yaşamaz. Umursamaz ve duyarsız davranır.

**İzzet Saim** (Billur Kalp) *Ahlaksız ve sahtekâr erkek*

İzzet Saim, patronu ile iş birliği içine girerek masum kızları iş vaadi ile tuzağa düşürüyordu. Patronunun çapkınlık yapmasına ve genç kızları kandırmasına yardımcı olarak bu konuda onu gözetmektedir. Para kazanmak ve genç, güzel kadınlarla birlikte olabilmek için yalan söylemekte, genç kızları sarhoş edip veya kendinden geçirip cinsel istismarda bulunmaktadır. Kendisi ve patronu yüzünden, bir genç kızın intihar etmesine rağmen pişmanlık veya utanç yaşamadığı görülür.

**Banu** (Dirilen İskelet) *Eğlenceye düşkün ve sadakatsiz kadın*

Banu, rahatlığa ve eğlenceye düşkündür. Fakat ekonomik durumu artık ona bu imkânları sağlamıyordur. Sevgilisi ile hayalleri vardır. Buna ulaşmak için kendisine aşık olan Tayfur ile evlenir ve onun imkanlarını kullanır. Sevgilisi Cevri'yi de, çeşitli yalanlarla kocasına kabul ettirir ve Cevri'nin onlarla yaşaması için kocasını ikna eder. Ona olan aşkıyla kıskançlık yapan Cevri'yi sakinleştirip, ona tutkun olan Tayfun'a yalanlar söyleyerek iki erkekle olan ilişkisini bir şekilde devam ettirir. Planı hayatına bu şekilde devam etmek olsa da hikâyenin sonunda ahlaksız davranışlarının bedeli ölüm olur.

3. *Yoksul ve çaresiz kişiler* Hüseyin Rahmi, şehrin arka mahallelerinde yaşayan, temel yaşam ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanacak kadar yokluk içinde olan karakterlere romanlarında yer vermiş ve onların sıkıntılarını anlatmaya çalışmıştır. Yoksul karakterlerin ahlaklı kalmaya çalışırken çaresiz kaldıkları görülür. Bu çaresizlik bazen onları yol ayrımında bırakır. Bu yol ayrımının sunduğu seçenekler, ahlaklı kalmak veya kendilerine yakışmayan davranışlarda bulunmak olmaktadır. Ayrıca çoğu karakterin daha önce zengin bir hayat yaşarken farklı sebeplerden ekonomik sıkıntılar içine girdikleri ve yoksullaştıkları söylenebilir. İffet romanına da adını veren İffet, Kaderin Cilvesi romanından Salah Bey, İki Damla Yaş eserinden Nuriye Hanım, Namusla Açlık Meselesi öyküsünden Şem'i Efendi, "Yaşlı Yazar" öyküsündeki Umran Ali karakterleri bu kişilere örnektir.

### **İffet (İffet) Çaresiz ve ahlaklı kadın**

İffet, varlıklı bir yaşam sürerken babasının ölümüyle tam tersi bir yaşama mecbur kalmış bir genç kızdır. Hasta annesi ve küçük erkek kardeşiyle yaşar. Onlara bakabilmek için el işi yapar ve tüm yeteneklerini kullanır. Oldukça becerikli, ahlaklı, güzel bir kızdır. Tüm çabalarına rağmen yeterince para kazanamaz ve barınma, yeme, içme ve giyinme gibi ihtiyaçlarını karşılamada sorun yaşarlar. Güzelliğinden etkilenen bir erkek, Raziye isimli bir kadın aracılığı ile parasını kullanarak İffet'i onunla olmaya ikna etmeye çalışır. İffet, onu defalarca reddeder fakat bir gün annesinin hastalığının da iyice ilerlemesi ve haksız yere hakkında çıkan dedikodular yüzünden teklifi kabul etmeye karar verir. Her şey hazırlanırken, buluşmaya gidecekken verdiği karardan pişman olur. Kısa bir süre için bile olsa bu kararı vermiş olmasından dolayı vicdan azabı çeker ve duygularının ağırlığı hastalanıp ölmesine sebep olur.

### **Salah Bey (Kaderin Cilvesi) Muhafazakâr ve yoksul erkek**

Salah Bey, namusuna düşkün ve muhafazakâr biridir. Geçmişinde ekonomik durumu iyidir fakat giderek fakirleşmiş, ailesine bakmakta zorlanmaya başlamıştır. Çaresizlik içindeyken çok da güvenemeyeceği biri ile kira anlaşması yapması başına türlü işler açmıştır. Evi, buluşacak uygun ortam bulamayan, ahlaksız ilişkiler içindeki çiftler tarafından kullanılmaya başlanır. Salah Bey, kira anlaşması gereği bu durumları fazla engelleyemez ama elinden geldiğince karşı çıkar. Yeni ahlak kurallarına, modernliğe uyum sağlamamakla eleştirilir. Ailesini şahit olduğu olaylardan korumaya çalışır. Dürüst ve ahlaklı kalmak için uğraşsa da sonunda kendi yaşamı da bu durumdan etkilenir.

### **Nuriye Hanım (İki Damla Yaş) Çaresiz ve terk edilmiş kadın**

Nuriye Hanım, eşinin ona ve ailesine sağladığı kısıtlı imkânlarla geçinmeye çalışır ve kanaatkâr davranır. Fakat kocasının onu aldattığını öğrendiğinde içki içmesine, başka kadınlarla birlikte olmasına karşı gelir. Kocası ve metresi tarafından aşağılanır. Kocası, ailesini reddederek metresi ile yeni bir yaşama devam eder. Nuriye Hanım, o zamana kadar çalışmamıştır ve yeterli para kazanabilecek kadar bilgi ve deneyime sahip değildir. Yaşadığı yoksulluk sebebiyle çocuklarıyla beraber çok sıkıntı çeker ve küçük oğlu bakımsızlıktan hastalanarak ölür. Oğlu ve kızı, biraz büyüyüp iyi işler bulduklarında, tam refaha kavuştuğunda ise felçli kalan eski kocası onlara muhtaç olur ve ona bakmak zorunda kalır. Sıkıntılar ve mutsuzluklarla dolu bir yaşamı vardır.

### **Şem'i Efendi (Namusla Açlık Meselesi) Ahlaklı ve çaresiz erkek**

Şem'i Efendi ve ailesi, Şem'i Efendi'nin emeklilik dolayısıyla maaşının düşmesi, damadı ve oğlunun savaşa giderek geri gelmemesi ve ülkesindeki ekonomik sıkıntılar sebebiyle giderek yoksullaşır. Sahip oldukları ne varsa satarak idare ederler ve sonunda satacak bir şeyleri kalmaz. Kimi kez birkaç gün yiyecek bulamaz duruma gelirler. Gelini, çocuğunu bırakarak kaçar. Ahlaki olarak uygun olmayan ilişkiler yaşar ve refah bir yaşama kavuşur. Yoksulluk nedeniyle hastalanan torunu için dilenecek duruma gelen Şem'i Efendi, hiçbir zaman değerlerinden ve karakterinden ödün vermez. Mahallesinde, gelini ile ilgili yapılan dedikodular yüzünden felç geçirir. Kızı da yengesi gibi bir hayat sürmeye başlar. Şem'i Efendi ise kahrolsa da, olanlara sessizce ağlamaktan başka tepki veremez durumda yaşamaktadır.

### **Umran Ali (Yaşlı Yazar) Geleneksel ve çağın gerisinde kalmış erkek**

Umran Ali, zamanında çok ünlü bir yazardır. Fakat yıllar geçmiş, o yaşlanmış ve dönem değişmiştir. Artık okuyucusu kalmamıştır ve para kazanamıyordur. Çalıştığı yayınevindeki çalışanlar bile değişmiş, onu tanıyan pek kimse kalmamıştır. Yazı üslubunu değiştirmesi söylenir ve yazılarını kısaltması tavsiye edilir. Fakat yılların alışkanlıkları ve yaşından dolayı unutkan olmaya, yazma yeteneğini kaybetmeye başlaması onu zorlar. Mutsuz ve çaresiz bir karakterdir. İmkân oldukça içkiye sığındığı anlaşılır. Yoksulluk içinde ölür ve cenazesi de yaşamı gibi sakin, ilgisiz şekilde kaldırılır.

4. **Ahlaklı, uyumlu ve fedakar kişiler** Bu özelliklere sahip karakterlerin genellikle kadın karakterler olduğu söylenebilir. Romanda ahlaklı ve masumluğu temsil eden karakterlerin, fedakâr ve her koşulda iyi niyetli oldukları görülür. Olumsuz özellikleri okuyucuya sunulmaz. Eğer olumsuz bir davranışa yönelmek zorunda kalırlarsa, bu durum sadece çaresizlikten ve iyi niyetli olmalarından kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda bu tür karakterlerin yetenekli, dikkat çekici güzellikte oldukları da söylenebilir. Nimetşinas romanından Neriman, Billur Kalp romanından Sema, Ben Deli Miyim romanından Revan, Hazan Bülbülü romanından Şahende, Mezarından Kalkan Şehit romanından Şahika Hayrullah karakterleri örnek verilebilir.

**Neriman** (Nimetşinas) *Ahlaklı ve sadık kadın*

Neriman duygusal, sakin ve iyi niyetli bir genç kızdır. Talat Hanım tarafından bu özellikleri ve çalışkanlığı çok sevilir. Fakat Nihat, Neriman'ın güzelliğinden ve tavrından etkilenererek ona aşık olur. Onun peşini bırakmaz ve Neriman'a evlilik teklifi bile eder. Fakat Neriman her seferinde Nihat'ı reddeder, Talat Hanım'a sadakatini gösterir, eşi ile arası bozulmasını diye Nihat tarafından rahatsız edildiğini gizler. Talat Hanım'ın, Nihat'ın mutluluğu ve yaşama tutunması için kocasıyla evlenmesi konusundaki ısrarı karşısında ise ikisine de ders verir. Bu sayede Talat ve Nihat'ın evlilikleri kurtulur. Fedakâr ve prensip sahibi olduğu bir kez daha anlaşılır.

**Sema** (Billur Kalp) *Ahlaklı, fedakâr ve girişimci kadın*

Sema ve ailesi, zengin ve varlıklı bir hayat sürerken ekonomik zorluklar yaşamaya başlamışlardır. Sema, annesi ve küçük kardeşlerinin sorumluluğunu üstlenir. El işi yaparak para kazanır. Çok çalışkan ve yeteneklidir. Her zaman olumlu özellikleri ile ön plana çıkmaktadır. Büyük aşk yaşadığı nişanlısı ile evlilik aşamasındayken, kıskançlık ve yanlış anlamalar yüzünden ayrılırlar. Sema kendini işine verir ve kimsesiz, yoksul kızlara iş imkânları yaratır. Çok başarılı olur. Kendini başkalarına adadığı bir hayat yaşamayı seçer.

**Revan** (Ben Deli Miyim?) *Eğitilmiş, gururlu ve ahlaklı kadın*

Revan eğitilmiş, modern ve güzelliği ile dikkat çeken bir kadındır. Ona oynanan oyunlar neticesinde evlilik hayatı bozulur. Revan, uğradığı suçlamalar karşısında, her zaman gururlu ve kendinden emin davranır. Yaşadığı haksızlık karşısında boyun eğmez. İkinci evliliğini ise psikolojik sorunları olan Şadan ile yapar. Şadan'ın rahatsızlığı akıl hastalığına doğru ilerler. Revan ise her zaman kocasına karşı şefkatli, anlayışlı ve fedakâr davranmaya devam eder. Güznel ahlaklı ve prensipli olması ile dikkat çekmektedir.

**Şahende** (Hazan Bülbülü) *Ahlaklı, hassas ve mutsuz kadın*

Şahende başkasına âşıktır ama ailesi öldükten sonra bakımını üstlenen dayısı ve yengesi tarafından zengin, yaşlı bir adamla zorla evlendirilir. O günden sonra sürekli mutsuz olan, eski aşkını unutamayan Şahende, yine de kocasına olan sadakatinden ödün vermez. Hassas ve duygusaldır. Üvey kızının kocasının ona olan aşkına, ısrarlarına ve tacizlerine karşı her zaman olumsuz cevap verir fakat pasif bir karakter olduğundan olayların önüne geçemez.

**Şahika** (Mezarından Kalkan Şehit) *Eğitilmiş ve dürüst kadın*

Şahika'nın yaşadığı köşk ve Şahika ile ilgili, perilerle cinlerin onlara musallat olduğu söylentileri vardır. Şevki ise ona âşık olur ve söylentilere kulak asmaz. Şahika, eğitilmiş ve ahlaklı oluşu, modernliği ve güzelliği ile ön plandadır. Şevki ile evlenmeden önce hakkındaki tüm söylentileri ve şanssızlıkları dürüst bir tavırla onunla paylaşır. Başına gelebilecekler konusundaki endişelerini itiraf eder. İlişkisi boyunca da uyumludur.

5. *Geleneksel ve tutucu kişiler* Yazarın içinde bulunduğu dönemde, Cumhuriyetin ilanı ile büyük bir değişim yaşanan toplumda, değişime ayak uyduramayan ve yapılan yeniliklere karşı olan insanları temsil eden karakterlerdir. Bu kişiler geçmişe bağlıdır. Ülkesinde modernleşme, batılılaşma ve devrim adı altında yapılan her türlü değişikliği, yeniliği reddettikleri ve olumsuz olarak değerlendirdikleri görülür. İnsanlar Maymun muydu romanından Enis Buhari, Tokuşan Kafalar romanından Hurşit Efendi, Kadın Erkekleşince romanından Mebrure Hanım, Son Arzu romanındaki Feyzullah Efendi bu kişilere örnek olarak verilebilecek karakterlerdir.

**Enis Buhari** (*İnsanlar Maymun muydu?*) *Tutucu ve dindar erkek*

Enis Buhari, din merkezli yaşayan, eski alışkanlık ve gelenekleri benimsemiş, yeniliklere kapalı bir karakterdir. İnsanların atalarının hayvanlar olduğu tezinin savunulduğu ve anlatıldığı bir kitabı sert bir yazı ile eleştirir. Bununla yetinmeyip kendisi gibi düşünen bir hoca bulup, kitabın yazarına saldırıda bulunmayı ve onu korkutmayı planlarlar. Fakat batıl inançları, cahillikleri neticesinde onları engellemek adına yapılan oyunu çözemeler. Fikirleri ve inançları konusunda inatçı, geleneksel, farklı düşüncelere kapalı olduğu anlaşılmaktadır. Farklılıklara saygısı yoktur.

**Hurşit Efendi** (Tokuşan Kafalar) *Geleneksel ve tutucu erkek*

Hurşit Efendi, eski bir şairdir. Ülkesinde yaşanan değişimler ve batılılaşma sonucu, şiir dünyasında da değişimler, gelişmeler yaşanmıştır. Hurşit Efendi, yaşanan değişimleri kabullenmemektedir. Yeni metotları kullanan şairleri de küçümser. Yeniliklere kapalıdır ve ön yargılı davranır. Mesleği dışında kızının hayatı hakkındaki davranışlarında da geleneksel ve tutucu olduğu görülür. Kızını, teyzesinden başka bir yere yollamaması, kızının evleneceği kişiye kendi karar vermek istemesi bu duruma örnektir.

**Mebrure Hanım** (Kadın Erkekleşince) *Geleneksel ve çıkarıcı kadın*

Mebrure Hanım, kendilerine emanet olan Memduha'nın servetinden faydalanmak için oğlunu ve Memduha'yı evlendirmeye çalışır. Bu konuda oğlunu ikna etmek için söyledikleri kötü niyetli, bencilce ve modern düşüncelere aykırıdır. Oğluna, Memduha ile evlenip kendine metres tutabileceği, iki kişiyle evlilik yapabileceği gibi tavsiyeleri olmuştur. Kendi onayı olmadan gizlice evlenen oğlu Ali Süreyya'ya çok sinirlenir. Modern, kadın ve erkek eşitliğini önemseyen ve bu konuda oldukça iddialı davranan gelinin davranışlarını ise yadırgar ve eleştirir. Kadının, dışarıda erkeklerle aynı ortamda çalışması, içki içmesi, flört etmesi, ev işi yapmaması gibi durumlar onun açısından olumsuzdur. Bu sebeple gelininin ahlaki konusunda eleştirileri olur.

**Feyzullah Efendi** (Son Arzu) *Dindar ve geleneksel erkek*

Feyzullah Efendi dindardır. İnandığı dinin gerekliliklerine göre yaşamaktadır. Yaşanan değişim ve çağın gerekliliklerine ise endişe ile yaklaşmaktadır. Oğlunun ölümünden sonra torunu Nuriyezdan'ın üzerine titremekte ve onun iyiliğine özen göstermektedir. Bu sebeple içi rahat etmemesine ve karşı olmasına rağmen, Nuriyezdan'ı Frenk okulunda okutur. Çağın erkeklerinin evlenme ülkülerine göre eğitim almasını önemser. Fakat gözü hep torununun üzerindedir. Okuyacağı kitaplara kendisi karar vermekte ve okul çantasını sık sık karıştırmaktadır. Dışarıya çok ya da dadısız çıkmasına izin vermiyordur.

6. *Özgürlüğüne düşkün, yenilikçi ve modern kişiler* Bu karakterlerin hikayelerde geleneksel karakterlerin karşısında olan, onlarla çatışan kişiler olduğu söylenebilir. Bu görüşe sahip olanlar genellikle kadınlar tarafından temsil edilmiştir. Bu özelliklere sahip kadın karakterler, kadın erkek eşitliğini, ilişkilerde ve sosyal yaşamda rahatlığı önemsemektedir. Bazıları ise modernleşmeyi yanlış değerlendirip, ailesi ve toplumla ayrı düşmüş, aile değerlerinde yozlaşma yaşanmasına sebep olmuş ve pişmanlıklar yaşamıştır. Gönül Bir Yel Değirmenidir isimli romandaki Sabiha, Meyhanede Kadınlar romanından Bahriye, Muhabbet Tılsımı romanından Pervin, Tutuşmuş Gönüller romanından Lemiye ve Nevhayal, Tokuşan Kafalar romanından Muzaffer Ehrami, Kadın Erkekleşince romanından Nebahat, Son Arzu romanından Zişan karakterleri örnek olarak gösterilebilir.

**Sabiha** (Gönül Bir Yeldeğirmenidir) *Eğitilmiş ve modern kadın*

Sabiha, edebiyata düşkün, eğitilmiş bir kadındır. Makaleler yazmakta ve başka isimle yayınlamaktadır. Kadın erkek eşitliğini önemser ve kocasıyla seviyeli bir ilişki içindedir. Yaşadığı toplumdaki kadınlardan farklı yapısı ve düşünceleri nedeniyle pek arkadaşı yoktur. Yan köşklerine taşınan ünlü yazar ve karısını, bu sebeple mutlulukla karşılar ve onlarla arkadaşlık kurar. Fakat kocası tarafından aldatıldığını fark edince sadık, uyumlu tavrını değiştirerek onu, yazarla aldatır. Kocasına yaptığının bedelini aynı şekilde ödetmek ister. Bu durum kocasının onu kıskanmasına, onu kaybetmemek için hatasını kabul edip olanları olduğu gibi kabul etmesine sebep olur. Sabiha güçlü ve dik başlı bir karakter çizmektedir.

**Bahriye** (Meyhanede Kadınlar) *Geçimsiz ve yenilikçi kadın*

Bahriye kayınvalidesiyle yaşamaktadır ve onunla hiç anlaşamamaktadır. Kocasını de uyumsuz bir ilişkisi vardır. İlişkisinde geçimsiz, inatçı ve otoriterdir. Hırçın davranışlarını kocasının idare ettiği anlaşılmaktadır. Kadınlara verilen yeni haklar çok hoşuna gider ve mümkün olduğunda yeni yaşam tarzının tadını çıkarmaya çalışır. Etrafindakilere farklı ve kabul edilmesi zor gelen fikirlerini istediği gibi söyleyebilmeyi istemektedir. Modern, dik başlı ve kendine güvenli bir kadın portresi çizirken aynı zamanda modernleşmeyi farklı değerlendiren etrafına karşı saygısız, istekleri konusunda ne olursa olsun inatçı bir tavır içine girmiştir.

**Pervin** (Muhabbet Tılsımı) *Hırçın ve kararlı kadın*

Pervin, Paşanın konağında, Paşanın oğlu için alındığından beri odalık olarak yetiştirilmektedir. Fakat yaşlı Paşa onun güzelliğinden etkilenip, onu kendi cariyesi yapmak istemektedir. Bunun için mücevher, para gibi vaatlerle ikna edilmeye çalışılır. Fakat Pervin'in ne Paşa ile ne de oğlu ile evlenmeye niyeti yoktur. Evleneceği kişinin tek eşi olmasını, kocasıyla beraber çalışıp kazandıkları para ile geçinmeyi istediğini, parayı önemsemediğini söyler. Eski gelenekleri reddeder ve bu konudaki davranışları oldukça tutarlıdır.

**Lemiye** (Tutuşmuş Gönüller) *Kendine güvenen, hırçın ve modern kadın*

Lemiye, anne ve babası tarafından eğitimine özen gösterilerek, şımartılarak büyütülmüştür. Modern ve rahat bir kızıdır. Hikayenin geçtiği dönemde yeni bir teknoloji olan ev telefonu aracılığıyla ilişkiler kurar ve sonunda evli bir adama aşık olur. Babasının, bu durumu öğrendikten sonraki katı, baskıcı tutumu

karşısında ise hırçın ve sabırsız davranarak evden kaçar. Evli sevgilisinin onun için kiraladığı evde yasak aşk yaşamaya başlar ve devamında dramatik olaylar yaşar. Lemiye, hikaye boyunca ayakları yere basan, dik başlı ve ona ne yapması gerektiğini söyleyen erkeklere karşı sert bir tavır sergiler. Kadının ekonomik ve sosyal yaşamda özgür olmasını savunur. Fakat hikâyenin sonunda, seçimlerinin onu sürüklediği dramatik olaylardan sonra kendisini dış dünyaya kapatmış ve kendini ailesine adanarak mütevazı bir hayat sürmeye başlamıştır.

**Muzaffer Ehlami** (Tokuşan Kafalar) *Alaycı, geleneksel karşıtı ve çapkın erkek*  
Muzaffer Ehlami, yeni nesil bir şairdir. Modernliği, şiir dünyasındaki yeni usulleri önemser ve geçmişte küçümser. Eski bir yazar olan Hürşit Efendi ile sohbet ediyor gibi yaparak onunla alay eder. Edebiyata dair bildiklerini ukala bir şekilde sergiler. Genç, alaycı ve çapkın oluşu ile ön plandadır. Ayrıca duyarsız ve sadakatsiz davranışları da göze çarpmaktadır.

**Nebahat** (Kadın Erkekleşince) *Feminist ve kendine güvenen kadın*  
Nebahat, kadın erkek eşitliği konusunda çok hassas ve idealisttir. Modernlikten, yeni olandan yanadır. Kadının geçmişte geri planda kalması, ezilmesi ve haklarının yenmesi durumundan ancak erkekleşmesi ile kurtulabileceğini düşünmektedir. Bu sebeple dik başlı, kararlı ve otoriter bir tavır sergiler. Kocasını ile evlilikleri önceden planladıkları gibi ilerlemez ve aldıkları kararları hayata geçirmekte zorlanırlar. Nebahat kocasıyla iş bölümü ve roller konusunda tam bir eşitlik talebinden geri adım atmaz ve karı, kocanın ihmali yüzünden bebekleri ölür. Hikâyenin sonunda Nebahat'a tavsiye edilen kadının modernleşmesi fakat kadınlık rollerinden sıyrılmamasıdır.

**Zişan** (Son Arzu) *Geleneksele karşı, rahat ve eğitimli kadın*  
Zişan, yaşadığı döneme göre modern görüşleri ve yaşam tarzı olan bir genç kızdır. Kadının sosyal yaşamda ve ilişkilerinde rahat ve özgür olmasını savunur. Ailesinin tek çocuğudur. Eğitimine önem verilmiş ve şımartılarak büyütülmüştür. Yaşadığı dönemde bu tür eğitimler kızların iyi bir eş bulması, evlilik yapması için aldırıldığından çalışmamaktadır. Zişan'ın çapkın olduğu, geleneksel düşüncelere karşı çıktığı ve sorguladığı görülmektedir. Yaşadığı dönemde mektuplaşarak flört edilmektedir. Birçok erkekle mektuplaşır ve tanışır. Kadınların eşlerini kendilerinin seçmeleri gerektiğini savunur. Birçok flörtü olur ve sonunda hakkında söylentiler çıkar.

7. *Evliliklerinden memnun olmayan, sadakatsiz kişiler* Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın eserlerinde eşlerini, sevgililerini aldatan karakterlere sıkça rastlanmaktadır. Eşlerini aldatan karakterlerin iki kısma ayrıldığı söylenebilir. Bu karakterlerin bir kısmı, bencil ve çıkarıcıdır, ailelerini ve eşlerini önemsememektedir. Hataları sebebiyle genellikle dramatik durumların içine düşerler. Bazı karakterler ise pişmanlık yaşasa da artık telafisi olmayacak noktaya gelmişlerdir. Eşlerini aldatan diğer kişiler ise, gelenekler sebebi ile mağduriyet yaşamış ve istemedikleri, mutsuz oldukları evliliklere mecbur kalmışlardır. Tesadüf romanından Mail, Acı gülüş romanından Mehmet Kenan, Gönül Bir Yeldeğirmenidir romanından Şadan, Namuslu Kokotlar romanından Perran, Nimetşinas romanından Nihat, Metres romanından Hami, Bir Muadele-i Sevda romanından Bedia, Cehennemlik romanından Cazibe ve Ferhunde, Muhabbet Tilsımı romanından Mevrure Hanım, Sevda Peşinde romanından Aynınur, Dünyanın Mihveri kadın mı Para mı romanından Semahat, Hazan Bülbülü romanından İhsan karakterleri bu duruma örneklerdir.

**Mehmet Kenan** (Acı Gülüş) *Sadakatsiz, iradesiz ve bencil erkek*  
Mehmet Kenan, imaj için olmadığı biri gibi görünerek modern, batılı düşünce yapısını benimsemiş gibi davranır. Yaşadığı çevreden çok farklı olan, yetenekli, eğitimli, modern karısından ise evlendikten bir süre sonra sıkılır. Çünkü karısının sandığı gibi uyumlu değildir ve Mehmet Kenan eşinin davranış ve sohbetlerinden sıkılıyordur. Genelevde çalışan bir kadına tutulur ve eşinin sahip olduğu parayla çapkınlık yapmaya başlar. Hikâye boyunca sorumsuz, duyarsız, iradesiz davranışlarıyla dikkat çeker. Yoksul kız kardeşi ve annesinin birikimlerini düşüncesizce aynı kadın için kullanır ve rezil durumlara düşer. Maddi ve manevi her şeyini kaybettiğinde ise pişman olur fakat artık çok geçtir.

**Şadan** (Gönül Bir Yeldeğirmenidir) *Çapkın erkek*  
Şadan, evlenmeden önce de evliliğinde olduğu gibi oldukça çapkındır. Kadınlara düşkündür ve kolaylıkla yalan söylediği, çıkarıcı davrandığı görülür. İyi eğitimli, akıllı ve güzel bir eşi vardır. Kayınpederinin maddi durumu oldukça iyidir. Bu durumdan da yararlanır. Fakat bir süre sonra bu yaşam ona tekdüze gelir. Özellikle ona göre çok daha fazla bilgili, kültürlü olan karısının ilgi alanları ve konuştuğu konular onu iyice sıkır. Hayatına eğlence katmak adına eskisi gibi çapkınlıklar yapmaya



başlar. Evdeki hizmetçi ve evlat edilen kızlarla birlikte olur. Karısı, sadakatsizliğini öğrenip ona aynı tavırla karşılık verince ise akli başına gelir.

**Perran** (Namuslu Kokotlar) *Sadakatsiz ve eğlenceye düşkün kadın*

Perran, on yedi gibi çok küçük bir yaşta yaşlı bir adam ile evlenir. Evliliğinde aradıklarını bulamaz ve sadece zenginlik de onu mutlu etmez. Bu mutsuzluk onu hasta edince doktor gezip, eğlenmesini tavsiye eder. O günden sonra Perran, kocasını genç ve yakışıklı biri olan Hurrem ile aldatmaya başlamıştır. Daha da ileri giderek Hurrem ile daha rahat görüşmek adına üvey kızı ile sevgilisinin nişanlanmasını sağlamıştır. Bu durum çıkarıcı, duyarsız ve ahlaksız davrandığını göstermektedir. Hurrem'den başka biri ile de ilişki kurduğu görülür. Karmaşık ilişkileri, kıskançlık nedeniyle düzeni bozulur ve ona tutkun Cemal tarafından genç yaşında öldürülür.

**Nihat** (Nimetşinas) *Sadakatsiz ve iradesiz erkek*

Nihat'ın eşi ve çocuklarıyla mutlu giden evliliği vardır. Evlerinde çalışmaya başlayan Neriman'a aşık olmasıyla duygularını kontrol edemez olur ve o günden sonra sürekli Neriman'ı yakınlaşmaya ikna etmeye çalışır. Neriman'a olan aşkıyla onunla evlenmeyi bile teklif eder. Karısını daha öncede tek gecelik ilişkilerle aldattığı ama Neriman'a olan aşkıyla karısını mutsuz etmek pahasına ısrarcı olduğu görülür. Duygularının esiri olması ise onu mutsuz etmektedir. Karısının bu durum karşısında çaresiz ve mutsuz kalmasına karşı bencil davranmaktadır.

**Hami** (Metres) *Sadakatsiz ve sorumsuz erkek*

Hami, babası ölünce annesi tarafından şımartılarak büyütülmüştür. Her istediği olmuştur ve oldukça çapkındır. Annesi, onun yaşamını düzene sokmak için çok güzel bir kızla zorla evlendirmiştir. Hami, evlendikten bir süre sonra karısının cahilliğinden sıkılmış ve eğitimi için Paris'e gitmiştir. Döndükten sonra ise Parnas'ı metres olarak hayatına aldığı, tüm imkânlarını onun için kullandığı ve çocuğuyla, karısı ile hiç ilgilenmediği görülmektedir. Hatta her fırsatta cahil gördüğü, öncesine göre çok kilo alıp şişmanlanmış karısını aşağılamaktadır. Bencil ve sorumsuz bir erkektir. Parnas tarafından aldatıldığını ve kullanıldığını anlayana kadar da bu tavrı değiştirmemektedir.

**Bedia** (Bir Muadele-i Sevda) *Alaycı, eğitilmiş ve sadakatsiz kadın*

Bedia, çok iyi bir eğitim almıştır. Babasının zoruyla istemeyerek evlenir ve evliliği başlamadan bitsin diye akıllıca bir plan yapar. Fakat işler istediği gibi gitmeyince, Naki'yi kullanır ve evliliğinin altı ayı onunla çok mutluymuş gibi rol yaparak geçer. Naki, karısı ile uyumuna, aralarındaki aşka inanır ve mutlu olur. Fakat karısının başkasına aşık olduğunu, ona karşı her zaman samimiyetsiz ve tahammülsüz olduğunu öğrenir. Hatta karısının başkasının çocuğuna hamile olduğuna emindir. Bedia, Naki'yi aldatması ve zor durumda bırakmasına rağmen onun arkasından her zaman alaycı ve umursamaz olur. Her şey ortaya çıktığında ise Naki'nin tavrı karşısında pişmanlık yaşar.

**Aynınur** (Sevda Peşinde) *Masum ve çaresiz kadın*

Aynınur, annesi tarafından küçük yaşta zorla evlendirilmiştir. Aslında başkasına âşıktır. Kocasını hiçbir zaman sevmemiştir. Evliliğinin ilk başlarında farklı olmaya çalışsa da her şey onun için katlanılmazdır. Bu sebeple sürekli bunalımlı, memnunsuz ve mutsuz halleriyle görülür. Kocasına ona çok düşkün ve kıskançtır. Aynınur ondan boşanmasının neredeyse imkânsız olduğunun farkındadır. İlk aşkı ile tekrar karşılaşınca ilk başlarda kendini engellemeye çalışır fakat bir süre sonra engel olamaz ve yasak aşk yaşamaya başlarlar. Aşkları derinleştikçe çaresizlikleri artar ve Aynınur çocuğunu bıraktığı için mutsuz olsa da intihar ederek yaşamına son verir. Aynınur karakterinin ihanetinin zorlandığı bir evlilik, hiç sevmediği bir koca ve çaresizlikten yaşandığı söylenebilir.

## TEMALAR

**Genel bakış** Hüseyin Rahmi Gürpınar, bir çok roman ve öykü kaleme almıştır. Temalarının çeşitliği karşısında, en fazla kullanılan temalardan bahsetmek daha doğru olacaktır. Yazarın eserlerinin yazıldığı tarihler Cumhuriyet öncesi Osmanlı dönemi, Milli Mücadele ve Cumhuriyet dönemi olarak üç dönemi de kapsamaktadır. Eserlerinde dönemin problemlerini, değişimlerini dile getirmekte ve kendi yorumunu, kimi zaman eleştirisini de eserine dâhil etmektedir.

1. *Kadın erkek ilişkileri/Evlilik/Sadakatsizlik* Yazar, kadın erkek ilişkilerini öne çıkardığı hikâyelerinde, evli çiftleri genellikle sadakatsiz, geçimsiz ve zamanla birbirinden sıkılan kişiler olarak ele almaktadır. Evliliği, insanların tabiatlarına aykırı olarak toplumsal düzen kurma çabasının sonucu olarak değerlendirmektedir. Kadın erkek ilişkilerinde sorun olarak gösterilen ve eleştirilen unsurlar; geleneksel yaklaşımla zorla yapılan evlilikler, çokeşlilik,

ihanet, kıskançlık, karı koca arasındaki yaş farkının fazla olması, evliliğe yüklenen anlamlar ve toplumun her durumda erkeğe, kadından daha fazla avantaj sağlayan düzeni gibi durumlardır. Cehennemlik, Deli Filozof, Tesadüf, Toraman, Mutallaka, Muhabbet Tılsımı romanları bu temaya örnek olarak gösterilebilir.

**Cehennemlik** Bu eserde, aynı evde yaşayan bir çok karakterin birbirini aldattığı ve ahlaksız ilişkiler içinde olduğu görülür. İclal'in kendinden yaşça çok büyük, yaşlı biri ile mutsuz evliliği olması, kocasının yeğeni olan, genç ve yakışıklı Muzaffer'in kendisine olan ilgisi ve ısrarı aldatması için koşullar oluşturmuştur. Ferhunde de kendinden yaşça büyük biriyle evlenmiş, kadınlığını yaşayamamıştır. Bu sebeple kocasının yaşı ilerleyince iyice ondan uzaklaşır ve kendinden çok genç olan Şemsi'ye aşık olur. Etrafında aşk yaşayabileceği başka erkek de yok gibidir. Döneme göre kadınların sosyal yaşamı kısıtlıdır. Romanda ön plana çıkan durum çiftlerin uyumsuz olduğu ilişkilerin, yaş farkının çok fazla olduğu evliliklerin sağlam temeli olmadığı, kişinin ruhen ve bedenen ihtiyaçlarının karşılanmadığı ve sadakatsizliğe neden olduğudur.

**Deli Filozof** Kadın erkek ilişkilerinde sadece aşkın ön planda olduğu evliliklerin sağlam bir temele sahip olmadığı anlatılmaktadır. Özellikle ahlak seviyesi düşük insanlar, eşine karşı olan sorumluluğunu sadece hissettiği duygu ile sınırlandırmaktadır. İclal ve Umrani karakterleri, ahlaki değerlerden yoksun, çapkın ve sorumluluk duygusu olmayan kişilerdir. İclal, hayatına sadece aşk duygusuyla yön veriyordur. Yasak aşk yaşadığı ilişki, evlilik ile sonuçlandığında ise kısa zaman sonra ilgisini, duygusunu kaybediyordur. Umrani ise çapkın ve yalancı bir erkektir. Çıkarları için yaptığı evlilikte, ahlaki açıdan hiçbir sorumluluk hissetmediği ve ilk fırsatta karısını aldattığı görülür. Sahip olduklarının değerini ise kaybettiklerinde anlamaktadırlar. Aşkın geçici olabileceğine vurgu yapılırken, önemli olanın kişinin ahlaki değerleri, saygınlık ve olgunluk gibi karakter özellikleri olduğu gösterilir.

**Tesadüf** Mail'in kumar, içki, zina gibi kötü alışkanlıkların olduğu bir ortamda bulunmasıyla mutlu giden evliliğinin bozulduğu söylenebilir. Burada tanıştığı Şöhret'e aşık olur. Şöhret çok güzeldir, karısı Saibe ise ahlaki güzel ama dış görünüş olarak pek güzel değildir. Şöhret'in etkisinden kurtulamayan Mail, sadakatsiz, bencil ve iradesiz davranmaya başlar. Şöhret, onunla parası için beraberdir. Para ve güzellik geçici olduğundan, bu değerlere öncelik verilmesi mutsuzlukla sonuçlanan olaylara sebep olmuştur. Kişi yaptığı hataların ve haksızlıkların bedelini mutlaka ödemektedir. Şöhret ve Mail'in yaşamlarının sefalet, rezillik ve pişmanlıkla son bulması buna örnektir.

**Toraman** Ahlaksız insanların çıkarları için neler yapabilecekleri anlatılırken, kendinden çok küçük genç kızlarla evlenen, ilişki kuran erkeklere de eleştiri söz konusudur. Sadece, para, aşk ve güzellik gibi geçici değerler önemsenerken kurulan ilişkilerin, samimiyetsiz ve eşitlikten uzak olacağı görülmektedir. Suayip Efendi'nin kandırılması, aldatılması ve hikâyenin sonunda ağır felçli olarak yaşamına devam etmek zorunda kalması, tercihinin bedeli gibi gösterilmektedir. Binnaz ise, yaşlı bir adamın onun gibi genç ve güzel bir kadınla evli olması durumuyla üstünlük kurmakta ve kendi gönlünün ve bedeninin ihtiyaçlarını başka erkeklerle karşılamaya hakkı olduğunu düşünmektedir.

**Mutallaka** Mutallaka eserinde kayınvalide ve gelin geçimsizliği sebebiyle bitmiş bir evlilik konu edilmiştir. Karı koca birbirine âşıktır ve mutludurlar. Fakat kocasının eşiyle yaşayan kadın sürekli eleştirildiği, kayınvalidesi tarafından sevilmediği ve kıskırtıldığı için huzursuzdur. Bu durum kocası ile kavga etmelerine sebep olmaktadır. Sıklaşan bu tartışmalardan birinin sonunda kocası, karısının artık bu evlilikte mutlu olmadığını düşünür. Bir anlık sinirle karısını boşar. Kayınvalidesinin Akile'yi, oğlunun başka kadınlarla ilişki kurabileceğini ve din açısından ikinci bir evlilik yapmasında sakınca olmadığını savunması, Mail'in karısını birkaç kelime ile istediği an boşayabilmesi, kadının ise böyle bir hakkının olmaması dönemin geleneklerinin, düzeninin ve yasalarının anlaşılmasını sağlamaktadır.

**Muhabbet Tılsımı** Hikayede görülen ahlaksızlıklar aldatma, zina, dolandırıcılık gibi durumlardır. Tılsıma sahip olarak tüm kadınları kendine aşık etmeye istekli erkekler vardır. Hepsi de bu durumdan çıkar sağlamaya çalışır. Ana karakterlerden biri olan Ali Bekir, aşık olduğu kadına ulaşmak için kendinden yaşça çok büyük, hiç evlenmemiş Kalfa'nın duygularıyla oynamakta sakınca görmez. Ona tahammül edememekte fakat çıkarları için yalanlar söylemektedir. Paşa'nın karısı Mebrure Hanımefendi çalışanları Abdullah Efendi ile kocasını aldatır. Kocasının dönemin koşullarına göre olağan kabul edilen cariyeleri, odalıkları, genç ve güzel kızlarla olan birliktelikleri onda kötü duygulara, kıskançlığa ve yıpranmaya neden olmuştur. Çok eşliliğin, geleneksel ve ataerkil yapının dayatmaların, arka planda sadakatsizlik, çıkar ilişkileri, samimiyetsizlik gibi ahlaki olmayan durumlara neden olduğu söylenebilir. Ayrıca kadın erkek ilişkilerinde adaletli ve uyumlu bir yapının oluşmasına da engel teşkil etmektedir.

2. **Batılılaşma/Yozlaşma** Cumhuriyetin ilanı ile toplumsal ve sosyal düzenin değişmesi, kadınların bir çok hak elde etmesi, modernleşme toplumun her kesimini aynı şekilde etkilememiştir. Kadınlara tanınan haklar, değişen sosyal düzen, eşitlik, adalet ve özgürlük bağlamında olumlu katkılar yaparken geçiş sürecinde birtakım problemlere, çatışmalara, ahlaki yıpranmalara neden olduğu da görülmektedir. Eserlerin bir kısmında yer alan batılılaşmayı, modernleşmeyi farklı algılayan, ailevi ve toplumsal değerleri küçümseyerek yok sayan insanlar yozlaşmaya neden olmakta ve dramatik olaylar yaşamaktadır. Batılı toplumların yaşam tarzlarına özenme, kendi değerlerini küçük görme, yozlaşmaya ve modernleşmenin yanlış anlaşılmasına sebep olan önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Metres, Tutuşmuş Gönüller, Kadın Erkekleşince, Meyhanede Kadınlar, Acı Gülüş romanları bu temaya örnek gösterilebilir.

**Metres** Fransız olan Parnas'ın, İstanbul'a yerleşmesi ve çıkarına uygun olarak zengin erkeklerin metresi olarak yaşaması, eserdeki olayların ortak noktasıdır. Parnas, güzelliği ve sunduğu farklı deneyimlerle İstanbul'da ünlenir ve birçok erkek onunla olmanın peşine düşer. Kullanıldıklarını bile bile Parnas'ın kendilerinin metresi olmasını isterler. Parnas ile ün kazanan metres olgusu, zengin ailelerde çocukların Fransız dadılarıyla büyütülmesi, batılı sanatlara gösterilen aşırı ilgi, batılı yaşam tarzına özenme olarak görülmektedir. Bu durum toplumsa yozlaşmaya neden olmakta, toplumun kendine ait değerlerini ise bozmaktadır.

**Tutuşmuş Gönüller** Bu eserde Lemiye, Nevhayal, Şaheser gibi Cumhuriyetin ilanı ile değişen sosyal düzen içinde büyümüş, ailesi tarafından iyi bir eğitim almasına çalışılmış genç kızların, geleneklerle ve geçmiş dönemin ataerkil yapısıyla çatışması konu edilmiştir. Karakterlerin daha rahat sosyal yaşamlar, flört edebilme ve istedikleri erkeklerle evlenebilme özgürlüğü konusunda istekleri vardır. Ekonomik olarak bağımsız ve güçlü olabileceklerine inanmaktadırlar. Bu noktada kadınların geri planda kalmasını, ezilmesini, ekonomik ve sosyal olarak özgür olamamalarını eleştirirler. Karakterlerin seçimleri, geçmişin hatalı tutumları değiştirilmek istenirken ahlaki açıdan yanlış tutumların benimsendiğine dikkat çekmektedir. Evli bir erkekle ilişki yaşayan ve ailesine karşı gelen Lemiye, evlenme geleneği altında bir erkekle kadının birbirine bir ömür bağlı kalmasını hoş görmeyen Nevhayal ve sevgilisi Süha, Nevhayal ve Şaheser'in daha çok para kazanmak için bir eğlence merkezinde güzelliklerini kullanmaları bu durumun örneği olan olaylardır. Modernliğin yanlış anlaşıldığı, karakterlerin ahlaki bakımdan uygun olmayan olayların içine girdikleri ve trajik olaylar yaşadıkları anlatılmaktadır.

**Kadın Erkekleşince** Eserde farklı evlilik türleri karşımıza çıkmaktadır. Mebrura Hanım ve Ali Tevfik Bey görücü usulü evlenmiş, uzun süredir aralarında duygusal bir ilişki kalmamıştır. Alışkanlıklar ve geleneksel tutum sebebiyle devam eden bir evliliğdir. Diğer bir evlilik ise flört ederek ve fikirlerini uzun uzun konuştuktan sonra evlenmiş Nebahat ve Ali Süreyya'nın evliliğidir. Kadın hakları konusunda çok hassas, iddialı ve kadın erkek eşitliği konusunda kararlı olan Nebahat'ın, kocasıyla ve çevresiyle sorunlar yaşamaktadır. Ali Süreyya da Nebahat gibi modern düşünmekte, geleneksel düşüncüyü ve alışkanlıkları reddetmektedir. Evlilikleri öncesi aralarında her şeyi eşit yapacaklarına dair ayrıntılı bir konuşma yapıp birbirlerine söz vermişlerdir. Fakat teorik olarak yapılan konuşmaların, pratik de çözülmesi zor olaylara neden olduğu görülür. Nebahat'ın kadın ve erkek eşitliğini kadının erkekleşmesi ile olacağını savunması ilişkilerinde uyumsuzluğa neden olur. Çocuklarının olması başka bir büyük sorumluluk getirdiğinden, sorumluluğu tam bir eşitlik içinde paylaşamazlar. Kadınların iş yaşamına girmesi, erkeklerle eşit olması durumunun kadının rol ve görevleri ile karıştırılmaması gerektiği vurgulanır.

**Meyhanede Kadınlar** Değişim, gelenekleri ve toplumun yaşayış biçimini değiştirerek çağdaş yaşam, eşitlik, modernlik gibi kavramları toplum yaşamına sokmaktadır. Bu durum olumlu özelliklerinin yanında bazı kişilerin kendi çıkarlarına göre modernliği yorumlamasına sebep olabilmektedir. Bahriye, ülkesinde yaşanan değişimi, kadınlara verilen hakları sevinçle karşılamaktadır. Sosyal yaşamda kendine yer bulan kadının, kendini biraz daha özgür hissettiği görülür. Fakat Bahriye'nin, kadınlara tanınan hakları kendine göre yorumladığı görülmektedir. Kocasını ile gittiği meyhaneye de saldırgan bir tutum sergileyerek, buna hakkı olduğunu düşünmesi bu duruma örnek bir olaydır. Cumhuriyetin sağladığı hakları, sürekli kavga ettiği, geçimsiz ilişkileri olan kaynanasına uygun görmemesi de adaletsiz bir tutum olarak değerlendirilebilir.

**Acı Gülüş** Acı gülüş romanında Mehmet Kenan, kendi gelenek ve değerlerini küçümsemekte, batılı adetleri ve alışkanlıkları üstün görmektedir. Bu sebeple etrafa farklı bir imaj çizmek için olmadığı biri gibi görünür ve rol yapar. Sonunda kendi kültürünü de, batı kültürünü de sindiremediği anlaşılır. Ragibe de Frenk eğitimi almış, etrafındaki kimseyle arkadaşlık kuramayıp, hiçbir erkeği beğenmeyen

bir kadındır. İçinde yaşadığı toplumsa farklı görülmektedir. Mehmet Kenan'ın görünüşünden, hareketlerinden etkilenmiştir. Modernleşmenin, kültürlü olmanın yüzeysel olarak algılanması, kendi toplumuna ait değerlere, kültürel unsurlara önem verilmemesi, ön yargı ile yaklaşılması durumunun yaratabileceği olumsuz sonuçlar anlatılmıştır.

**Can Pazarı** Can pazarı romanını batılılaşma, modernleşme açısından incelediğimizde değişen sosyal hayatın uyum ve içselleştirme sorununa neden olduğu görülmektedir. Batıdan etkilenerek gelişen yeni sosyal ilişkiler, buna alışık olmayan insanlar arasında ahlaki açıdan sorunlu davranışların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kadın ve erkeğin aynı ortamda, bir arada vakit geçirmeye başlamasıyla, evli çiftlerin serbest bir şekilde başkalarıyla ilişki kurmaya çalışması, sadakatsiz davranması, aldatılma karşısında gelişen ilişki yapıları bu durumun ortaya çıktığı örneklerdir. Nasih, arkadaş ortamında kibar, modern ve kadınlara saygılı bir imaj çizerken, ev ortamında karısını aşağılayan, geleneksel düşüncelere sahip bir erkek olmayı sürdürdüğü görülür. Nafia ise köyde büyümüş, evlendikten sonra şehir hayatı ile tanışmıştır. Sosyal hayattaki değişimleri yadırgamakta ve eleştirmektedir.

3. **Yoksulluk/Sosyal adaletsizlik/Ahlaki çöküş** Yazarın eserlerinde karşımıza çıkan yoksulluk temasının ölümler, savaşın ülke ekonomisine etkisi, sosyal adaletsizlik gibi unsurlarla bağlantısı kurulmuştur. Çoğu karakterin, daha önceden varlıklı ya da refah bir yaşam sürerken, ekonomik sıkıntılarının artması sonucu giderek yoksullaşan bir yaşama sürüklendiği görülür. Yoksulluk seviyesi arttıkça çaresizlik de artar. Toplumda yaşanan sosyal adaletsizlik sebebiyle sistem eleştirisi yapılır. Kaderin Cilvesi, İffet, Utanmaz Adam, Namusla Açlık Meselesi, Hayattan Sayfalar romanları bu temaya örnek gösterilebilir.

**Kaderin Cilvesi** Açlık derecesinde yaşanan yoksulluğun insanları ahlaki değerlerinden ödün verme noktasına getirebileceğini gösteren bir hikayedir. Salah karakterinin, ailesinin sorumluluğunu taşımasından dolayı aldığı kararlar değerlerinden ödün vermesine neden olur.

Salah Bey çaresizliğin etkisiyle çok da güvenmediği bir adam olan Şemi Bey'in teklifini kabul eder ve evinin bir bölümünü ona kiralar. Namusuna, ahlaki değerlerine düşkündür fakat kira anlaşması, avans olarak aldığı para ve hızla tükenen avanslar onu çaresiz bırakır. Kiracılar yüzünden karşılaştığı ahlaksız durumlar ikilemler yaşamasına, oğlu ve kızının farklı hayatlara yönelmesine neden olur. Açlık ve yokluk, insanın değerlerinden ödün vermesine neden olmaktadır.

**İffet** İffet ve ailesi bazı günler yiyecek hiçbir şey bulamayacak kadar ağır bir yoksullukla sınanırlar. Bu yoksulluk, ahlakları ile paraya olan zorunlu ihtiyaçları arasında seçim yapmak zorunda kalmalarına, ana karakter olan İffet'in kendi ile sürekli çatışma yaşamasına sebep olur. Kardeşinin hırsızlığına ne tepki vereceğini bilememesi, nişanlısı Latif'in yokluğunda Raziye tarafından ona önerilen ahlaksız teklif karşısındaki duruşu onu en çok zorlayan durumlar olur. Yoksulluk, bireylerin asla yapmayacağı şeyleri yapmasına ya da bu konularda ikilemler yaşamasına neden olabilmektedir. Açlık, hastalık, çaresizlik İffet gibi bir karakterin bile kısa bir süreliğine de olsa yanlış kararlar almasına sebep olmuştur. Yoksulluklarının ve yaşamak zorunda kaldıkları çevrenin, normalde sakin bir çocuk olan kardeşinin hırsızlık, serserilik yapmasına yol açması da diğer bir durumdur. Yoksul insanların ahlaklı kalması daha zordur. Ahlaklı kalabilmek ve doğru tercihleri yapabilmek konusunda sınanacakları durumlarla çok sık karşılaşmaktadırlar.

**Utanmaz Adam** Avnussalah, çok fakir bir mahallede büyümüştür. Mahallenin ismi bile Etyemez'dir. Babasının ölümünden sonra durumları iyice kötüleşen aile sürekli açlıkla sınanır. Anne, çocukları arasında eşit yiyecek paylaşımı yapmaya çalışmaktadır. Avnussalah ise işsiz, sürekli hilelere başvuran bir karakterdir. Topluma hâkim olan sistemin yozlaşma ve sosyal adaletsizliğe neden olduğu, Avnussalah'ın da bu duruma karşı hile, dolandırıcılık gibi faaliyetlerle yoksullukla mücadele ettiği görülür. Ahlaklı ve saygın görünen bazı insanların, fakirleri sömürerek yaşamlarına devam etmeleri sosyal adaletsizliklerin başında geliyordur.

**Namusla Açlık Meselesi** Savaş nedeniyle ülkenin ekonomik sıkıntılar içine girmesi ve evdeki genç erkeklerin savaşta ölmesi, Salah Bey ve ailesinin yoksullaşmasına sebep olmaktadır. Yoksulluğun boyutlarının giderek ağırlaştığı ve artık yemek, içmek, giyinmek, temizlik gibi temel ihtiyaçlarını çoğu zaman karşılayamadıkları görülür. Yoksulluk ve hastalıklar aileyi çıkmaza sürükler ve evin gelininin ve kızının rahat, refah bir yaşam için ahlaksız ilişkiler kurduklarına şahit olunur. Yolsuzluk, ahlaksızlık ve hile ile yaşam standartlarını yükseltmek tek çıkış yolu olarak görülür. Ekonomik açıdan zor günler geçiren ülkede, açlık ve sefalet içinde kalmamak için birçok insan ahlaki değerleri ikinci plana atmaktadır. Bu durum toplumda yozlaşmaya neden olmuştur.

**Hayattan Sayfalar** Hacer karakteri ve yaşadığı mahalle yoksulluğun belirgin olduğu, suça karışmış ve ahlaksız durumlar içinde yaşayan insanların yaşadığı bir yerdir. Hacer ve diğer mahalle sakinlerinin dilendiği, cenazelerde rol yaparak para almaya çalıştığı ve hatta bazen fuhuş yaptıkları anlaşılmaktadır. Yoksul bir semtte doğmanın getirdiği deneyimlerin, insanları daha saldırgan, kurnaz, umursamaz ve suça meyilli yapabildiği görülmektedir.

4. **Batıl İnançlar/Cehalet** Yazarın romanlarında en çok eleştirdiği konulardan birisi batıl inançlardır. Dolandırıcılar ve sahtekârlar ise insanların inançlarının getirisi olan zaaflarından yararlanmaktadırlar. Batıl inançlar ve cahillik birleşince insanları her şeye inandırmak mümkün gözükmemektedir. Gulyabani, Şeytan İşi, Hakk'a Sığındık, Kocası İçin Deli Divane, Baltayla Doğuran Böyle Doğurur, Mezarından Kalkan Şehit eserleri bu temaya örnek gösterilebilir.

**Gulyabani** Cinler, periler söylentileri ve oyunlarıyla, Hanımefendinin yeğenlerinin onu delirdi diyerek çiftliğe kapatmaları, kadının servetini yönetmeleri ile başlayan oyunları giderek büyümüştür. Evdeki çalışanlara ve Hanımefendiye türlü kılıklarla görünerek, olmadık isteklerde bulunarak onları korkutur, gülünç duruma düşürürler. Batıl inançları olan, eğitimsiz ve korkan kadınlar, korkutularak cinsel ilişkiye bile zorlanır. Cahillik ve sorgulanmadan kabul edilen batıl inançlar sömürülmeye, kullanılmaya açık durumlar oluşturmaktadır.

**Şeytan İşi** Batıl inanç ve cehaletin insanın zayıflıklarını derinleştirdiğini anlatan bir eserdir. Okuyucuya eğitimsiz ve cahil olduğu gösterilen Hayriye Hanım, ona kötü bir şaka yapan komşusu yüzünden akıl sağlığını kaybeder. Başına gelen olayları çözemediği ve çözemedikçe derin anlamlar yüklediği için görünmeyen varlıkların onunla uğraştığına kolaylıkla inanır. Bilemedikleri ve kendine güvensizliği ise korkularını, kuruntularını artırır.

**Hakk'a Sığındık** Romanda, cehalet ve batıl inançlar birkaç konu ile ele alınmıştır. Salgınla mücadele döneminde yetkililerin önlemlerini önemsemeyip geçmiş olsun, baş sağlığı gibi adetleri yerine getirmeye devam eden kadınlar cahillikleri ile eleştirilir. Salgının yayılmasına ve ölümlere neden olurlar. Aptal Veli Hazreti olarak bilinen, akıl sağlığı yerinde olmayan bir evsizden medet ummaları ise insanların inanmaya eğilimlerini göstermektedir. Ferhat ve İshak Efendi de başlarına gelen olayları çözemedince, kendilerine Aptal Veli Hazretlerinden gönderildiğine inandıkları mektupta söylenenlere yaparak dolandırılırlar.

**Baltayla Doğuran Böyle Doğurur** Hasibe Hanım isimli karakterin, gelini üzerinde kurduğu baskı ve yaptıkları cahillikleri ve batıl inançları sonucudur. Kendi soyunu sürdürememe endişesi, kendi soyunu çok fazla önemseme, hocaların veya komşularının önerdiği her şeyi denemesi cahilliğinin ön plana çıktığı durumlardır. Komşusunun önerisi ile en sonunda gelinini baltayla korkutarak hamile bırakabileceğini düşünür ve hamile olduğunu fark etmedikleri gelin çocuğunu düşürür. Hasibe Hanım'ın cahilliği nedeniyle kendine duyduğu öz güven fazlasıyla yüksektir ve bu olaydan dolayı suçluluk hissetmez. Cahillik ve batıl inançlar trajedi ile sonuçlanan olaylara neden olmaktadır.

**Mezarından Kalkan Şehit** Tüm köy halkının Şahika ve yaşadığı köşkle ilgili batıl inançları vardır ve bu söylentiler, meydana gelen her felaketin sebebinin köşk ve Şahika'ya musallat olan cinler olduğunu düşündürüyordur. Romanın ana karakteri ve anlatıcısı olan Şevki vasıtası ile verilen mesaj, garip ve inanılması güç görünen her olayın ardında mantıklı ve bilimsel dayanağı olan bir sebep bulunacağıdır. İnsanlar hayatlarını bu korkularla geçirmek yerine olayların nedenlerini araştırıp bu iddiaları çürütmelidir. Şevki de batıl inançları, söylentileri sürekli sorgulamış, olayların ardındaki gerçek nedeni bulmak konusunda ısrarcı olmuştur. Sonunda hiçbir şeyin görüldüğü gibi olmadığı anlaşılmıştır.